

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

Експертна дискусія

«Виклики відновлення»

11 травня 2023 року Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна провів дискусію на тему «Виклики відновлення». У ній взяли участь підприємець, викладач Києво-Могилянської бізнес-школи Валерій Пекар; голова правління ГО Мережа національних інтересів «АНТС» Ганна Гопко; модератор – виконавчий директор CASE Україна Дмитро Боярчук.

Публікуємо ключові тези дискусії, а також стислий переказ доповідей спікерів.

Основні тези

- *Різні країни мають своє бачення щодо відновлення України, кожен зацікавлений у підтримці з огляду на перспективи виграшу та корисність для себе.*
- *В Україні розробили план досягнення перемоги **Sustainable peace manifesto**. Перемога – це не тільки воєнна поразка рашистів, а й забезпечення сталого миру. У маніфесті висвітлено бачення щодо членства України в ЄС, НАТО, питання деімперіалізації РФ та енергетичної безпеки.*
- *Про відновлення потрібно говорити вже зараз, коли ще немає перемоги, оскільки: 1) люди втомлюються, виснажуються, їм потрібна картинка майбутнього, яка б підтримувала та надихала; 2) міжнародні партнери виділяють фінансування й хочуть бачити, на що йдуть їхні гроші; 3) вирішення демографічної проблеми – люди повинні розуміти, в яку країну вони мають повертатися; 4) вікно можливостей завжди обмежено в часі.*
- *Інерційний сценарій – один зі сценаріїв майбутнього, який насправді може ніколи не справдитися, якщо діють активні соціальні групи.*
- *Щоб інерційний сценарій не відбувся, потрібен тиск громадянського суспільства, а саме: завдання бізнесу – підготувати і запакувати величезну кількість проєктів; громадянського суспільства – збільшити спроможності громад, завдання кожного українця – подолати русифікацію в собі.*
- *У перспективі конфісковані активи, репарації та інвестиції від бізнесу різних держав є, але для їх залучення в Україні наявна ціла низка ризиків – правовий бізнес не відчуває підтримки державою під час війни, виклики податкової системи, відсутність політичної волі.*
- *В очікуваннях щодо відновлення є несумісні суперечності: короткостроковість і довгостроковість; український пріоритет і прозорість, підзвітність; швидко, дешево та якісно; централізація і децентралізація; Європа чи Америка.*
- *Основні принципи відбудови та відновлення: 1) партнерства; 2) фокусна реформа; 3) прозорість, підзвітність і верховенство права; 4) демократична участь, в основі якої децентралізація; 5) залученість усіх зацікавлених сторін; 6) включеність і чутливість до питань гендерного та інших балансів; 7) сталість, довгостроковість.*
- *На конференції в Лондоні ми маємо показувати всі важливі реформи, говорити про конфіскацію російських активів та їх пришвидшення, витискати політичну волю, домагатися повного воєнного забезпечення для України.*

- *Визначальний чинник війни – Збройні сили України. ЗСУ має визначити картинку на полі бою, тільки після цього буде перемога на інших фронтах і сталий мир.*

Переказ дискусії (відео повної дискусії [за посиланням](#))

Сьогодні будемо говорити про виклики відновлення. На тлі продовження активних бойових дій це питання не завжди сприймають – як можна говорити про відновлення, коли ще не закінчилася війна. Проте вже є офіційне бачення плану відбудови і піддавати його сумніву не політкоректно. Спробуємо зазирнути за приємний та яскравий фасад, порушити дотичні питання, подивимося на виклики, які нас можуть чекати.

- Ви багато часу проводите за кордоном, багато спілкуєтеся з посадовцями в різних країнах. Чи можете з нами поділитися, що вони говорять про нашу традиційну відбудову?

Ганна Гопко

Про відбудову говорять дуже багато. Зараз ми повернулися зі Швеції, яка головує в Європейському Союзі, зустрічалися з представниками уряду, парламенту, аналітичними центрами. У мене є десятки полісі рарперс, напрацьованих про відбудову в Україні, історичні паралелі, роль Європейського Союзу від вторгнення до відновлення, оцінку макроекономічних впливів російської війни і після, підготовку України до членства Європейського Союзу та багато інших.

Є також багатостороння координаційна платформа донорів, яка опікується такими питаннями, як відновлення, реконструкція. Тобто є вже певні зусилля, хоча різні країни мають своє бачення, свої інтереси і кожен зацікавлений у підтримці України з огляду на перспективи виграшу для себе. Далі, особливо за різними галузями – критичними мінералами, військово-промислового комплексу, – буде багато конкуренції.

Особисто я хотіла б бачити більше не конференцій з відбудови, а конференцій з victory – перемоги. Нагадаю, що 2017 року перша конференція з підтримки реформ в Україні відбулася в Лондоні. Тоді треба було говорити, як допомогти Україні відновити територіальну цілісність, суверенітет, надати зброю, як взагалі не допустити повномасштабного вторгнення і геноциду проти нас. Тому, коли торік у Лугано зібралися багато високопосадовців з різних країн світу і говорили про відбудову, в мене виникло запитання – чому ми говоримо про відбудову, коли недостатня кількість зброї, коли немає стратегії щодо поразки Росії, а є страхи.

Зараз спостерігаю, як у різних країнах проходять конференції щодо відбудови. Недавно в квітні була конференція в Італії, де розглядали можливість підтримки України і також відстоювання своїх економічних інтересів. Їм важливо бачити не те, як ми не змогли за десять років гарантувати тривале перемир'я та припинення обстрілів. У них немає можливості в бюджеті дати фінансові гарантії бізнесу, як це, наприклад, робить Німеччина.

В Україні більше 40 експертів розробили документ **Sustainable peace manifesto**, який фактично говорить, як досягти перемоги. Перемога – це не тільки воєнна поразка Росії на нашій території. У цьому маніфесті висвітлено бачення щодо членства України в ЄС, НАТО, є питання деїмперіалізації РФ та енергетичної безпеки.

Аналітична спільнота розробила цей документ і пояснює, що буде, якщо Україна не буде швидше вигравати. Ми говоримо про відбудову, коли Росія продовжує масовані ракетні удари із застосуванням дронів-камікадзе, керованих бомб. Ми зараз боремося за зусилля правозахисних організацій після того, як було сформовано коаліцію. Серйозна відбудова не означає підтримки під час зими для того, щоб не дозволити Росії заморозити українців. Цього дуже мало тому, що ще в червні минулого року ми і в Вашингтоні, і в Берліні, і в Лондоні попереджали про сценарій голодомору. Тому зараз нам дуже важливо говорити не просто про стратегію перемоги України, а й має бути спільна позиція, бачення і з партнерами, політичний *game plan* щодо перемоги без страхів поразки.

З одного боку, на рівні урядів, аналітичних центрів розмови щодо архітектури відбудови відбуваються. Недавно в конгресі США зареєстрували Постанову **Victory Resolution**, яка чітко визначає передумови – відновлення територіальної цілісності й суверенітету 1991 року, компенсація репарацій Україні і що має бути відбудовано, справедливості правосуддя для злочинців і жертв. Очевидно, нам треба зрозуміти і працювати над тим, щоб була спільна стратегія.

Ми говоримо: дайте нам винищувачі, далекобійну зброю, бо ми повинні вийти тільки за межі контрнаступу. Ми також маємо мати розуміння, як виграти і як захистити наші міста, критичну інфраструктуру і громадян. Щоб обговорювати реальні серйозні *Post-Construction*, не має бути страху. Навіть зараз багато хто боїться про це говорити, не розуміючи, які цілі та чи вони збігаються з нашими ключовими, стратегічними партнерами.

- Ваша стаття про інерційний сценарій для багатьох стала як холодний душ. Є певне офіційне бачення післявоєнного відновлення, але може бути й інакше. Що може стати стимулом для нашого керівництва, щоб інерційний сценарій не відбувся?

Валерій Пекар

Передусім нам потрібен мир, і не просто перемога, а забезпечення сталого миру, який власне і викладено в продемонстрованому маніфесті. На сьогодні Україна як держава, українці як народ не мають концепції забезпечення своєї перемоги. Не мають бачення, що таке перемога, яке б об'єднало націю. Просто воєнна поразка Росії не є нашою перемогою.

Яким чином забезпечити перемогу, а перемога буде тоді, коли Росія ніколи більше не загрожуватиме Україні. Щодо цього немає єдності в різних структурах Української держави і в українському суспільстві що більше.

Водночас чому потрібно говорити про відновлення вже зараз, коли ще немає ні перемоги, ні сталого миру. На це є чотири причини. **Перша** полягає в тому, що люди втомлюються, виснажуються, вигоряють, їм потрібна картинка майбутнього, яка б підтримувала і надихала їх.

Друга – ми не можемо вести війну без міжнародних партнерів. Вони нас фінансують для того, щоб ми реалізували ту омріяну Україну, про яку говоримо. Вони хочуть бачити, на яку країну підуть їхні гроші.

Третя причина – найбільша проблема України після перемоги – демографічна. Люди, які виїхали, повернуться тільки тоді, коли будуть розуміти, якою Україна буде і в яку Україну вони мають повертатися.

Нарешті **четверта** полягає в тому, що вікно можливостей завжди буде дуже коротким, як завжди. Нам треба бути готовими до цього, а не почати говорити про відновлення України

після перемоги, тоді, коли настане перемога. Це потрібно робити не наступного дня після перемоги, а за багато місяців до перемоги.

Очевидно, інерційний сценарій – це один із багатьох сценаріїв майбутнього. Завжди є кілька сценаріїв, майбутнє неоднозначне, і воно залежить від наших думок, дій, ставлення, упереджень і спільних прагнень. Тому інерційний сценарій – це сценарій, який є «лякалкою», який насправді ніколи не справдиться, якщо є активні соціальні групи, які не сидять склавши ручки, а активно діють для того, щоб від інерційного сценарію перейти до бажаного.

Можемо говорити, що перехід від інерційного сценарію до бажаного – це не лише завдання політичного лідерства. Очевидно, **політичне лідерство має робити реформи**. Для цього потрібен і тиск громадянського суспільства – недержавні організації, бізнес, місцеве самоврядування, журналісти, експертне співтовариство, і тиск наших західних партнерів, які хочуть зрозуміти, якою Україна постане.

Завдання бізнесу полягає в тому, щоб підготувати і запакувати величезну кількість проєктів. Тому що основні кошти на відновлення приходять не від плану Маршалла. Дуже характерно, що цей план називають ім'ям давно померлого державного діяча, а не когось із нинішніх сучасних європейських чи американських політиків. Це означає, що насправді плану ще немає: коли там з'явиться реальне ім'я живої людини, тоді можемо бути певні, що план є. 90% грошей для відбудови і модернізації країни надходять від приватних інвестицій. Це означає не лише потребу **верховенства права та економічної свободи**. Україна до вторгнення посідала 130-те місце у світі за рівнем економічної свободи, за верховенства права – 74 місце. Потрібні також **інвестиційні проєкти**, в які можна було би вкладатися, це є завдання бізнесу.

Завдання громадянського суспільства полягає не лише в тиску на владу, а й у збільшенні спроможності громад. Відновлення буде відбуватися не через центр, а через громади. Це дуже важливий принцип децентралізації, зафіксований у декларації в Лугано, підписаній 41 урядом, зокрема й українським, і п'ятьма міжнародними фінансовими організаціями.

Завдання кожного українця і кожної українки – подолати Москву, Росію, Путіна в собі. Геть від Москви в дуже широкому сенсі. Подолати в собі залишки патерналізму, колоніалізму, меншовартості, марксизму, прагнення, щоб держава керувала всім, та інших залишків того, чим нам забила голову російська радянська імперія впродовж багатьох століть і що сьогодні передано у спадщину тому поколінню, яке народилося вже в незалежній Україні.

Отже, для того, щоб інерційний сценарій не стався, нам потрібні **зусилля політичного лідерства, українського бізнесу, громадянського суспільства, кожного громадянина/громадянки і, звичайно, наших міжнародних партнерів**.

- Без приватного бізнесу та приватних інвестицій не відбудеться відновлення. Базове припущення, що умови після війни зміняться, але ми бачимо, як це відбувається, наприклад, зі зброєю. Чи справді припущення, з яким урядовці працюють, має під собою підґрунтя?

Ганна Гопко

Зі зброєю було надто непросто переконувати Вашингтон щодо надання хаймерсів, а потім вони стали game-changing на полі бою під час контрнаступу влітку минулого року. Пізніше було докладено надзусилля для формування танкової коаліції.

Україна повністю залежить від західних партнерів – це також кошти платників податків інших країн. З одного боку, бачимо високий рівень підтримки. Початок цього року ми почали з візиту до Японії, у травні відбудеться саміт, де сподіваємося на підтримку від Японії на 5.5 млн дол. США. Конфісковані активи, репарації та інвестиції від бізнесу різних держав у перспективі є. Проте в Україні наявна ціла низка ризиків. Правовий ризик проявляється у свавіллі деяких правоохоронних органів. Під час війни бізнес не відчуває підтримки державою. Виклики податкової системи, про які всі говорять, немає політичної волі їх вирішити.

Зараз мене часто запитують за кордоном – у вас справді готуються до виборів, їх будуть проводити в системі Дія? Замість популізму має бути готовність до впровадження важливих і серйозних реформ, які ми не робили з часу розвалу Радянського Союзу. Особливо реформ, які стосуються енергетичної сфери, оскільки є бачення, як нам допомагати в energy transition. Хоча розуміємо, що сфера енергетики – це завжди монополії, ми досі відчуваємо різні впливи, зокрема і проросійських представників.

Щодо нашого майбутнього членства в ЄС і НАТО, докладаємо зусиль, незважаючи на стриманий оптимізм на саміті НАТО у Вільнюсі, ми почули політичні запевнення, що після перемоги у війні ми будемо 33 членом НАТО. Це безпека, гарантії і відбудова. Допомога наших партнерів передбачає довіру – це ключове. Кажуть, що після війни будуть інші люди, для цього потрібні чесні прозорі вибори і можливість громадянам здійснити своє виборче право.

Ключове рішення, скільки грошей та яку підтримку ми здобудемо на відбудову, має належати громадам. У нашій мережі ANTS ми допомогли громадам, особливо тим, які були в окупації, здійснити візити за кордон. Наприклад, Нідерланди, з досвідом Роттердама, ушент зруйнованого під час Другої світової війни. Це також Італія, Франція, Німеччина, Бельгія. Ми хочемо зміцнити інституційну спроможність громад, шукати нові партнерства для застосування digital інструментів у відбудові.

Тут не хочеться бачити узурпацію тому, що всі говорять про атаку на місцеве самоврядування. Хочу нагадати ці неприємні моменти, коли двох мерів не пустили на конференцію в Лугано. Подивимося, наскільки місцеве самоврядування матиме голос на конференції в Лондоні і представлятиме своє бачення.

Не повинно бути імітації, а справді євроінтеграційний трек. Відкриваються можливості подальшого членства в Європейському Союзі. У рамках секторальної співпраці ми будемо говорити вже про нові можливості, зокрема спільні інфраструктурні проєкти з ЄС. Проте без реальних змін у країні нічого не відбудеться. Усі знають про проблеми Конституційного Суду, навіть за виконанням семи посткандидатських кроків теж спостерігається певний саботаж.

Нам хочеться бачити геополітичну інтеграцію України через просування членства в ЄС і НАТО, але світ набагато глобальніший. Ми маємо розвивати співпрацю з високотехнологічними демократіями Азії – Тайвань, Південна Корея, Японія. Потрібно говорити про частину високотехнологічного світу, який володіє технологіями майбутнього. Україна має високий людський потенціал, критичні земельні матеріали, але тут важлива прозорість. Багато хто говорить про реолігархію тому, що старі олігархи втрачають енергію тільки думають, як захистити себе, та вже з'являються нові, які будуть нав'язувати свій порядок денний.

Суспільство переживає тривалий стан екзистенційного шоку, виживання і травм. Тому таке важливе питання справедливості. У нас є корупційні схеми, які існують у наших відомствах, коли не вистачає захисту під час розкрадання мільярдів. Очевидно, війна багатьох не те що не змінила, а навіть погіршила ті якості – від свавілля до податкових причин, які були, і немає політичної рішучості. Це не дає Україні більшої переконаності щодо подальшої перспективи залучення коштів західних держав, бізнесу для підтримки, розвитку і модернізації України.

- Зараз спостерігаємо намагання керівництва країни збити очікування щодо питання контрнаступу, спочатку ж формувалося розуміння, що від цього все залежить. Щодо питання відновлення також велика розбіжність в очікуваннях. Чи можна ці очікування корегувати?

Валерій Пекар

Визначальним чинником цієї війни є Збройні сили України. Тому всі очікування західних і східних партнерів, українських громадян і політичного керівництва потрібно відкласти. Вони нічого не варті тому, що буде контрнаступ, і вже за його результатами треба формувати свої очікування, а не наперед. Давайте перейматися своїми справами і дати змогу ЗСУ визначити картину на полі бою. Після цього можна говорити про очікування.

Водночас потрібно розуміти, що картина, яка є у Заході, формується великою мірою через відсутність бачення того, як завершується війна, відсутність картини післявоєнного світу.

Це означає, що нам потрібне бачення завершення війни. Маніфест сталого миру, який Ганна Гопко продемонструвала, є дуже великим внеском у цю справу від громадянського суспільства, але далі мусить бути діалог з українською владою і нашими міжнародними партнерами.

Що стосується очікувань щодо відновленню, треба розуміти, в якій системі координат ми працюємо. Тут дуже багато так званих розтяжок, тобто несумісних вимог, діалектичних суперечностей. Назву п'ять з них, щоб занурити глядачів у ту систему координат, в якій ми працюємо.

По-перше, **короткостроковість і довгостроковість**. Потрібно дуже швидко вирішувати питання відновлення після війни, щоб люди повернулися, але їх треба вирішувати так, щоб це був довгостроковий ефект. Політики завжди концентруються на наступних виборах, державці – на наступному поколінні. Цей баланс між короткостроковістю і довгостроковістю буде дуже важко знайти.

Український пріоритет у питаннях відновлення для наших міжнародних партнерів часто звучить як «дайте нам гроші та нічого не питайте». Водночас вони кажуть про прозорість і підзвітність, що для багатьох українців звучить як «гроші вам не дамо». Тобто між **українським пріоритетом і прозорістю, підзвітністю** також є ключова суперечність, яку один з українських філософів назвав розмовою між автопілотом і автовідповідачем, діалогу в цій парі немає. Запропоноване рік тому в Луганно винесення третьої точки, яка може об'єднати сили українського громадянського суспільства, місцевого самоврядування і локального бізнесу, було сприйнято західними партнерами, але не знайшло розуміння в української адміністрації.

Третє ще складніше – **швидко, дешево, якісно**. Можна лікувати швидко, дешево, але не якісно і швидко, якісно, але не дешево. Це називають стратегічним трикутником, який важко подолати. Так само з відбудовою, модернізацією і євроінтеграцією. Тобто відбудова того, що

зруйновано, переведення країни на наступний рівень розвитку і членство в Європейському Союзі – ці три речі несумісні. Будь-які дві з них вибираємо, третє втрачаємо.

Наступна розтяжка між **централізацією і децентралізацією**. Зручно керувати з центру, але тоді не можемо жодним чином достукатися до місцевих громад, а тільки вони знають, що їм треба. Децентралізацію на заході вважають найбільш вдалою реформою в Україні, її згортання дуже сильно напружить наших партнерів, так само, як і наших громадян.

Є також те, що від нас не залежать, – **Європа чи Америка?** Ключова роль Європи тому, що це частина процесу євроінтеграції. Чи все-таки Сполучених Штатів тому, що вони більшою мірою сплачують наші рахунки.

У цих системах координат дуже важко знаходити рішення, їх можна знайти лише на наступному рівні складності. Хотів би тут наголосити на тих принципах, які український уряд підписав у Лугано рік тому для того, щоб ми знову подивилися, як ці **принципи дають нам змогу вирішувати складні проблеми**.

Перший принцип партнерства – Україна має безумовний пріоритет визначення, що і як робити, але вона це робить суто у партнерстві з тими, хто надає гроші і допомогу. Другий принцип – це фокусна реформа, хоч би як відбувалася відбудова, треба тримати в голові, що все це робиться для того, щоб Україна змінилася, а не для того, щоб вона була відбудована в тому вигляді, в якому була до війни. Третє – це прозорість, підзвітність і верховенство права. Четверте – демократична участь, принцип децентралізації засадничий у відбудові та відновленні. П'яте – це участь усіх стейкхолдерів, всіх зацікавлених сторін, важлива роль громадянського суспільства, українського бізнесу, місцевого самоврядування, науково-експертно-аналітичної спільноти. Шосте – це включеність і чутливість до питань гендерного та інших балансів. Сьоме – сталість, робити так, щоб рішення були довгостроково ефективними, а не формували соціальні проблеми.

- Напередодні нової конференції в Лондоні часто звучать питання Лугано. Пишуть новий план відновлення чи це продовження плану Лугано? Що змінилося за рік і в якому стані підготовка перед новою конференцією?

Ганна Гопко

Від конференції до конференції хотілося б бачити зміни. Нам надають зброю, яку просили рік тому, коли адвокатували і намагалися не допустити знищення Маріуполя, Бучі і геноциду. Тому, очевидно, від Лугано до Лондона має бути бачення далі до Криму. Хочеться бачити певні візії, стратегії, чітке розуміння дорожніх карт і планів, як ми йдемо.

Децентралізація і антикорупційна реформа найважливіші. Тому спроби наступів на цю реформу, звісно, викликають тривогу в наших партнерів. Було дуже багато інвестовано в антикорупційну інфраструктуру. Хочеться бачити реальну політичну волю, а не просто готуватися до другого терміну виборів. Потрібно думати про інституції та майбутнє покоління.

Коли ми говоримо про демократичну критичну інфраструктуру, то надзвичайно важливий саме захист інституцій. Мені хотілося б, щоб зареєстровані законопроекти у Великій Британії щодо конфіскації рашистських активів було ухвалено. Хочеться, щоб Велика Британія, як це зробила Канада, продовжувала тиск на російську економіку на економічному фронті. Треба консолідувати найбільші демократії до сміливих кроків. Уже за десять років російської агресії нам обіцяли пекельні санкції, натомість десять пакетів ЄС не зупинили агресивність Росії, не підвели до колапсу російську економіку.

Меседж, який був до Японії, – 2023 рік має стати роком перемоги. Для себе маємо зрозуміти, що воєнна поразка РФ ще не означає повноцінної перемоги. Зловживання, які є і тривають в Україні, будуть одним із найскладніших викликів, які стосуватимуться і повоєнної економіки, і залучення інвестицій.

Вважаю, що потрібно працювати з громадами, потрібно шукати справжні нові середовища, які себе проявили. Треба продовжувати вимагати реформи, незважаючи на воєнний час і певні обмеження.

Важливо досягти консолідованої позиції, що таке українська перемога. Україна має заявити свою відповідальність у разі різних сценаріїв: що буде, коли Росія програє, показати своє лідерство, регіональність, суб'єктність і відповідальність за деякі процеси. Це накладає потребу більшої координації. Зараз ми бачимо нездорову конкуренцію замість того, щоб виграти війну швидше і почати між собою краще, ефективніше спілкуватися від місцевого рівня до українців, які вимушено перебувають за кордоном. Майже вісім мільйонів громадян треба буде повертати і вочевидь створювати робочі місця, умови в громадах важливі на сьогодні.

Приклад Афганістану свідчить, які уроки потрібно вивчити для того, щоб не зробити тих самих помилок.

Валерій Пекар

Спробую більше сфокусуватися на інституційних основах та архітектурі фінансування відновлення. Що ми маємо за рік від Луганно до Лондона? Давайте спочатку з позитиву. **По-перше**, з'явився віце-прем'єр-міністр, відповідальний за питання відновлення, – Олександр Кубраков. Тобто є конкретний український урядовий високопосадовець, який відповідає за весь процес, це безумовно плюс.

По-друге, сформовано Державну агенцію відновлення та розвитку України. Спеціальна інституція вже почала працювати.

По-третє, американська сторона призначила inspector generals, генеральних конспекторів, які суттєво збільшать прозорість процесу для американської сторони, а отже, збільшиться надійність і життєстійкість усього процесу.

По-четверте, створюють департамент з питань України в генеральному директораті Європейської комісії. Він сконцентрований суто на питаннях України, буде достатньо великий департамент, куди набирають найкращих фахівців.

По-п'яте, Multi-agency Donor Coordination Platform. Агентська донорська координаційна платформа – це комунікаційний майданчик між різними донорами для того, щоб вони не заважали, не дублювали і не блокували один одного, а координували свою діяльність. На цьому майданчику разом працюють безпосередньо високопосадовці з країн Європейського Союзу, відповідальні за допомогу Україні. Пішли перші гроші – 1.5 млрд дол. США, 1 млрд дол. США кредитів від Європейського Союзу, 400 млн дол. США від Японії, Угода з Міжнародним валютним фондом, який запропонував 15.6 млрд дол. США на чотири роки.

Водночас ми маємо негативні сторони процесу. **По-перше**, Національну раду з питань відновлення було задумано як майданчик для того, щоб держава, бізнес, громадянське суспільство, місцеве самоврядування могли спілкуватися. Замість того, щоб поставити туди порядного професійного і патріотичного керівника задля процесу діалогу, майданчик було відсунуто на узбіччя. Міжнародний дорадчий комітет, який був при Національній раді та

охоплював провідних світових фахівців з питань відновлення, зійшов нанівець. **Відновлення України – це найбільший і найскладніший проєкт на планеті за останні 50 років.**

Друга річ полягає в тому, що в нас як не було візії, яка в Луганно мала бути презентована і не була представлена, так і зараз її немає. Різні візії, стратегії, проєкти, плани – нічого з того немає. У Луганно очікували, що Україна надасть план відновлення. Цей план не було представлено, і зараз до Лондона ми так само його не веземо. За рік наші партнери дивляться і запитують, а що ж ви зробили?

Уряд зосереджений на достатньо короткострокових цілях, програмах відновлення. Усе, що йде далі, все, що стосується модернізації, великих і довгострокових рішень, залишається десь на узбіччі.

Хочу закінчити болючим питанням Криму. Зараз ми сподіваємося, що успіхи Збройних сил України зможуть нам забезпечити перспективу відновлення контролю України над Кримом як невід’ємної частини території. Виникає запитання – чи ми знаємо, що робити з Кримом? Ті суперечливі сигнали, які сьогодні подають різні державні організації щодо подальшого плану відновлення Криму, кримськотатарської автономії, долі кримськотатарського народу, долі Криму загалом, не витримують жодної критики. Ми своїми суперечливими сигналами налаштовуємо проти себе весь світ. Нам потрібно чітко відповісти собі на запитання – якщо зараз ЗСУ відновлюють контроль України над Кримом, яким буде Крим?

Формула, вироблена на форсайті 1921 року на саміті Кримської платформи, – Крим може бути українським лише якщо він буде кримськотатарським, він може бути кримськотатарським лише якщо він буде українським. Коли люди чують цю формулу, вона їм не подобається, вони починають сипати різноманітні штампи московської пропаганди.

Тут потрібні величезні зусилля громадянського суспільства, кримськотатарської спільноти, українського уряду для того, щоб сформувавши розуміння, що таке Крим, хто такі кримські татари, яка перспектива на майбутнє, щоб Крим був не випалений землею, на яку його зараз перетворюють росіяни, а був найквітучішим місцем Середземномор’я.

- Про що ж буде конференція в Лондоні?

Валерій Пекар

Розмова буде про гроші, від нас же хочуть більш конкретних відповідей на конкретні запитання. Наприклад, є люди зі зруйнованим житлом, які зараз не мають де жити, є люди, в яких є житло як інвестиційний товар, закуплений продукт на майбутнє, і є міжнародні донори, які готові давати свої гроші. Яка механіка процесу, щоб гроші і житло пройшли по всьому колу і в результаті люди без житла опинилися із житлом, люди без грошей опинилися з грошима, а міжнародні донори опинилися з виконаним завданням і могли звітувати своїм платникам податків. Усі західні гроші – це гроші західних платників податків.

Обговорюватиметься величезна кількість відкритих запитань – енергетика, порти, аеропорти, дороги, є купа конкретних речей, на які треба відповісти. Від нас чекають наших пропозицій щодо кожного конкретного запитання.

Сподіваємося, що надзвичайно розумні люди в абсолютно секретній атмосфері готують усі ці пропозиції та представлять їх через місяць у Лондоні світовому співтовариству.

- Чи є бачення сценарію економіки воєнного часу?

Ганна Гопко

Планом Маршалла ми займалися ще в 2017–2019 роках з Андрюсом Кубілюсом – двічі прем'єр-міністром Литви. Коли ми зараз говоримо про відбудову, скільки створюється агенцій, я не переконана, що вирішальним є створення віце-прем'єра, який взяв би на себе десятки функцій і повноважень різних відомств. Це правильно з погляду інституційної спроможності, але це певне нехтування громадами.

Що стосується плану відбудови, хочеться чути не просто про відновлення, реконструкцію, імітацію процесу. Конференція в Лондоні наприкінці червня відбудеться напередодні саміту НАТО. Україні важливо нарешті надати чітку стратегію перемоги.

У нас **немає воєнної економіки**. Не можна сказати, що у нас забезпечено тактильне функціонування економіки в умовах воєнного часу, все працює на залученні всіх підприємств для того, щоб обладнати виробництво воєнною продукцією, боєприпасами, амуніцією. У нас навпаки відомча конкуренція, ми навіть не змогли ефективно безперервно забезпечити логістику.

Тому Лондон хоче чути про взаємозв'язок, налаштованість України, яка чітко сформулює, що для нас перемога.

Якщо не буде **реальної готовності замість імітації впроваджувати потрібні реформи**, ми нічого не здобудемо. Є велика недовіра до нас, не хочеться про це публічно говорити. У Лондоні мають бути представлені позиції уряду, експертної спільноти, бізнесу, громадянського суспільства.

Недавній захід Україна–Тайвань продемонстрував, чому перемога України важлива для стримування Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні. Українцям потрібно **чіткіше показувати, чому саме пришвидшення поразки РФ зменшить і мінімізує всі негативні наслідки з продовольчою безпекою, енергетичними питаннями**.

Потрібно їхати і не просто просити грошей, а робити певну заявку на бачення візії, що буде після поразки РФ і як Україна готова брати на себе частину відповідальності, яка важливість перемоги України і воєнної поразки Росії 2023 року. Треба показувати всі важливі реформи, говорити про конфіскацію російських активів і їх пришвидшення, витискати політичну волю, домагатися повного воєнного забезпечення.

Має бути більше конструктивної співпраці для того, щоб посилити голос України, поглибити роботу на глобальному рівні.

Валерій Пекар

У нас дуже багато завдань – у бізнесу, громадянського суспільства, місцевого самоврядування, у кожного громадянина, у нашого політичного лідерства та урядових структур. Ці завдання просто потрібно виписати і робити кожному своє.

Ганна Гопко

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

Я хочу, щоб у нас було більше здатності до критичного мислення та аналізу причиново-наслідкових зв'язків для того, щоб зрозуміти, чому геноцид Росії проти України в XXI столітті взагалі став можливий.

Зараз війна і потрібно об'єднувати зусилля для перемоги над ворогом, але треба також пам'ятати, що ворог багатоголовий – це гідра, яка вкладала довготривалі інвестиції та покоління. Очистити Україну від цього зла буде ще складніше завдання, аніж просто завдати воєнної поразки ворогу.

Потрібно брати відповідальність, це одна з безпекових гарантій на всі майбутні покоління. Ми маємо діяти масштабно, братися за брудну роботу на локальному рівні, поважати один одного і завжди пам'ятати, що інтереси держави важливіші за тимчасові вигоди та проекти з можливістю збагачення. Нам потрібні інструменти прозорості, потрібно багато урядовців, тому закликаємо молодь активно стажуватися в різних міжнародних інституціях. У нас в ANTS є Молодіжна модель парламентської асамблеї НАТО, де ми готуємо молодь з міцною українською ідентичністю, але з євроатлантичною підготовкою.

Рухаймося до перемоги, але треба розуміти, що вона багатокомпонентна, і після звільнення від російських окупантів буде ще більше роботи. У цьому марафоні потрібно берегти сили, енергію, інтелектуальну жвавість для справжньої Перемоги.